

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 9.

У НОВОМ САДУ 3. МАРТА 1888.

ГОД. IV.

ПО СЕЛИМА.

ОД ЉУБИНКА.

I.

„Сутра мораш рано у Голак¹⁾ отићи,
„Те сва села редом што брже обићи,
„Ваља да се порез прикупи од лане! —
„Разумем те добро, хоћу, капетане!

Освануло јутро, јарко сунце сину,
На лагана коња ја се тада вину?
Подскакује, хрза бедевија сура; —
Повео сам собом и Здравка пандура!

Преко „Оштре Чуке“ сива магла пала
И под њоме зија дубока провала,
А далеко, тамо, Планина је Сува,
Што над Нишом лебди, храни га и чува.

Кудгод оком гленем, сам је камен голи,
Ал' и њега вредни српски сељак воли.
Спотиче се јадна бедевија стара,
Јера општар камен копите јој пара.

Пешке морам ићи преко кама љута,
Нигде праве стазе, нигде права пута,
Тек „кадрма турска“²⁾ што по гдегде вири,
По којој су некад ходали везири.

Више мене гавран прелети у зраку,
Ил' зец какав ђипи у густом шумљаку,
Или коза хитра, што се нагло пење,
Спотичућ' се често о ситно камење.

II.

„Ено тамо села, већ се куће виде.
„Још се има доста по кршу да иде
„Погле само тамо, — Здравко руком ману, —
„Како с' плави Хртан на ведроме дану.

¹⁾ Место, удаљено у Алексиначке Бање за два добра сата. Лежи у самом голом камену, за то се и зове Голак.

²⁾ Идући ка Голаку кроз крш и врлет виде се остаци неке кадрме, за коју мештани веле да је турска.

„Ал' да видиш само, кад снегови дођу,
„Кад курјаци гладни овим кршом пођу,
„Кад задува ветар, кад се земља стегне,
„Хајде нек онда когод опанке притегне!

„Нека когод онда овамо се крене! . . .
„У смету су грдном путови и стене,
„Не види се ништа! Хртањ сав је бео,
„А Голак у снегу затрпан је цео.

„Погле тамо доле, испод оног брега,
„Ту у зиму ништа не видиш, од снега.
„Тамо је сеоце, људи здрави, јаки,
„Има их и добрих, има и опаки!

„Ту сам некад и ја ради стоке иш'о, —
„Ту сам муз'о козе, ту сам овце шиш'о.
„Ту сам пио млека, ту сам јео сира,
„Ту сам слуш'о песме лаганих пастира.

„А под оном крушком, хај, тамо у низу,
„У крај саме стазе, поред села близу,
„Уморан сам често о дечици снив'о,
„У златноме санку срећицу узжив'о.

III.

У селу смо веће, „бировчићи“ лете,
„Добро дош'о, ћато!“ — „Боље наш'о, кмете!“ . . .
Прихваћају коње, у ахаре воде,
Полицајац један по прасенце оде.

Кудгод оком гленем, свуд се грожђе скида,
Празна бурад стоје поред кутњег зида,
А девојке младе у пос'о се дале,
Поред њих је врева од дечице мале.

Један „биров“ стао, држи дрво неко,
Биће да је ражањ, бар тако бих рек'о.
Погледа га често, п' онда опет деље,
И њега су неке заносиле жеље.

„Како порез иде?“ пита ммета Нику.
 „Е, народ се у нас опас’о у лику.
 „Го је камен свуда, шта ће да се ради?
 „У Липовцу¹⁾ леже наши виногради!

„Народ, веруј, ћато, није хлеба им’о,
 „Позајмице лане од другог је прим’о!
 „А сад, Богу хвала, биће село сито,
 „Родило је грождје, родило је жито!
 „Скупиће се порез, биће пара доста,
 „Од лањскога, боме, коца²⁾ јоште оста!
 „За пет, за шест дана и њега ћу дићи,
 „Само, не знам како, с ђурђевским ће ићи?

IV.

Спустило се вече, неста вреве оне,
 Тек што чујем како меденице звоне,
 Или како „биров“ виче из свих груди:
 „Хајд’, бре, сутра дођ’те пред судницу, људи!

Ал’ се Здравко зноји поред грдног плама,
 Почешће му стоји „пљоска“ на уснама.
 Румени се прасе, кожаца му пуцка,
 И сам „биров“ поч’о од жеље да пљуцка.

У судници са мном седи: Сибин, Ника,
 Поп Зарија, Марко, Станимир и Мика;
 Разговор је тек’о о свачему живо,
 Не оста на миру ни рујно пециво!

Пуна „совра“ вина свакојаких фела
 Има и шилерца, а има и бела,
 Буклија те грдна чисто себи вуче,
 Ал’ ће, Бого мили, да се слатко суче!

До мене је сео неки деда стари,
 Зна вам, кад су били у нас јаничари;
 Он се сећ’о живо оних бујних дана,
 Гледао је, вели, главом — „Лаудана!“

Вечерасмо лепо, наздрављат’ се поче:
 — Кмет подиже чашу: Прва теби, оче!
 И с попом се куцну, а после са свима.
 „Друга нашем „ћати“! — Е, прима се, прима!

V.

„Сад ћу да вам причам нешто!
 — Вели онај деда стари —
 „Жалосне су ово ствари,
 „Али тешто? . . .
 „Чујте само: у том селу,
 „Где смо сада, —

„Беше млада
 „Једна цура! Знађах Јелу!
 „Лепа беше, красна беше,
 „За њом момци — полудеше!

„Неки момак — *Крста* с’ пис’о,
 „Лепу Јелу бегендис’о; —
 „Волео је силно, јако.
 „Дању ј’ пев’о, ноћу плак’о!
 „Али она — кучка мала —
 „За другим је — севдисала.

„Једног дана изван села,
 „Сукоби се с *Крстом* Јела.
 „Кад је тужни *Крста* виде,
 „Он са прста — прстен скиде:
 „Буди моја, лепа Јело,
 „Чедо моје, јање бело!

„Немам баште,¹⁾ немам наје,
 „Њу ми туга убила је! . . .
 „Пођи за ме, цвете вити,
 „Јади ће ме уморити! . . .

„Е, бадава! Чудан ти си!
 „Већ при себи јадан ниси!
 „Ха, ха, ха, ха, као *Крсту*,
 „Ја на сваком имам прсту!

„Тако рече, гром је згоди,
 „Јадна мајка, што је роди!
 „*Крста* плану: клета да си! . . .
 „Па дохвати њене власи,
 „Састави их у — курјуке,
 „Па обмота око руке,
 „К себи ј’ врже,
 „Ханџар трже,
 — Што га вазда момци носе —
 „Те одреза Јели косе! . . .

„После тога *Крсте* неста
 „Из тог места.
 „Где је? Куд је? Бог би знао!
 „К’о у море да је пао! . . .
 „Оста Јела,
 „Танка, бела,
 „Прног ока, румен-лика,
 „Ал’ без — кика!

„Једне мрачне, бурне ноћи
 „Хтеде Јела некуд поћи,
 „А прошло је доста дана —
 „Од грднога од зијана —

¹⁾ Липовац лежи у срезу Алексиначком.

²⁾ Много, доста.

¹⁾ Овде у овом округу оца зову башта!

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Тек што дирну руком врата,
 „Ето госта непозвата! . . .
 „На вратима Крста стаде:
 „„Лепа Јело, куд ћеш саде?
 „„Јао, Крсто, не ћу крити,
 „„Та твоја ћу, твоја бити!

„„Моја! Моја! Луде цуре!
 „Вади пиштољ из кубуре; —
 „„Жур' се, цуро, немам наде! . . .
 „Пиштољ плану, Јела паде,
 „У срце је зрно згоди,
 „Јадна мајка, што је роди! . . .

„После тога Крсте неста,
 „Из тог места!
 „Где је? Куд је? Бог би знао!
 „Кô у море да је пао!
 „Једна с' мис'о врзе свима,
 „Мора да је међ Турцима!

VI.

Већ је пола ноћи, сан на очи леће,
 Подглавник и губер Станмир донеће.
 Топла ми је соба, па ћу добро спати,
 А кмет ће ми клупу за постељу дати. . .

Поред мене стоји догорела свећа
 А на столу малом кита сува цвећа!
 Чије ли је, Боже? Где, како је жуто!
 Можда је и срце с њиме истргнуто!

Легао сам веће, постеља је мека,
 Има и јоргана, има и душека
 Све је лепо, красно, све ће добро бити.
 Какав ли ћу, Боже, овде санак снити?

По дувару белом бледи пали зраци,
 Витлају се, купе, к'о танки облаци,
 А у сваком гледам чудне слике неке:
 Остављена деца, ручице им меке!

Пружају их мени — тако ми се чини,
 А срце ми дршће у чудној милини.
 Па се чисто, јадно, у том миљу топи . . .
 Већ ми тихи санак трепавице склопи.

Таман почех сневат: ја по врту ходим
 И дечицу слатку за ручице водим,
 А Недељко, борив, дерати се стаде,
 Јер с ерњаве клупе на рог неки паде!

VII.

Устао сам рано, ал' већ пуно света:
 Ту је старац Дина, ту је баба Цвета!

Три године Цвета чича-Дину мота,
 А знате л' због чега? — Због једнога плота!

Данас ће се судит', баш сам жељан знати:
 Какав ли ће „џевап“ старац баби дати!
 Костреши се бака, а и старац боме,
 Од љутине грдне неко пруће ломе!

Меденица јекну, уће биров стари:
 „Јесу ли на позив дошли парничари?
 „„Јесу, кмете, јесу, већ су давно стигли,
 „„На пољу су ларму и галаму дигли.

„Реци им, нек уђу — и биров је минô.
 „Оди амо, Цвето! Оди амо, Дино!
 „Шта хоћете? Каж'те! Ево, ту су људи!
 „Ако буде парбе, суд ће да вам суди!

„Плот ми овај диг'о — вели баба Цвета,
 „„Нема нигде коља, нема ни оплета.
 „Нисам, вели Дина, ова млада лаже,
 „Знам је као дете, па нек сама каже!

Ех, баш дирну Цвету у најтању жицу.
 Палигорка права! Дајте сточицу! . . .
 Окрену се старцу, — погледа га мило! . . .
 Е, „џумбуса“ таквог није скоро било! . . .

VIII.

На пољу је весело,
 Свуда живот ври,
 Где, невесте танане!
 Од куд овде ти?

Лагани се сестрице,
 Лакно као зрак!
 Играј, цупкај милена,
 Далеко је мрак!

Када сведеш очице,
 Умор ће те проћ' . . .
 Онда ћу ти пожелет'
 Лаку, благу ноћ!

Сан је тако дивотан,
 Он је срцу лек!
 У сну често уживам
 Цео један век!

IX.

Изашао ћата ван,
 — „Ето, иде капетан!
 Раздера се као луд.
 Изиш'ô сам и ја ван,
 „Е, бога ми, капетан,
 „Иде тромо, знам му ћуд!

WWW.UNILIB.RS
 У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
 Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Тек ће рећи ћата враг:

„Нуто чуда, што ћу саг¹⁾
 „Виће лома... ев', на врат!
 „Знам ја добро: коњ му врџан,
 „С њим се слаже капетан,
 „Кô са братом рођен брат!

„Ћути болан! — рекох ја; —
 „Од једнога правиш два,
 „Скупо ће те стати то!
 Ал' већ стиже госа знан,
 Ал' већ стиже капетан,
 Дочека га село сво!

Прво ћата пружи крак,
 Па уназад као рак
 Метанише, збори већ:

„Добро дош'о у наш крај,
 „Међу стење и крш тај!
 „Шта ти друго могу рећ'?

И председник саг'о врат,
 Дугачак је један кат,
 Па тек кресну: „овај... знаш...
 „Ми смо људи — оно... јес'
 „Козе наше једу брес'...
 „Ми смо твоји — ти си наш!

X.

Недеља је! Село мирно, тио,
 Сваки ти се лепо удесио,
 — Као кад су благи, свети данци —
 Бело рубље, црвени опанци!

А девојке, лаке као срне,
 Црног ока и косице црне,
 Дивне, красне, убаве и танке,
 Праве, брате, праве Голочанке.

По сеоцу певају и греде,
 А кроз „баде“ старице их гледе,
 Па тек момци! Ох, мани их, брале!
 Жудно прате те ножице мале.

Поп Зарија, врло скромна лица,
 Слуша одјек лаганих песмица,
 У души му с' нека сета таје,
 Па му мами тихе уздисаје!

Сетио се својих младих дана,
 Сетио се дивних девојана,
 Сетио се рајевнога чара,
 Па се собом тихо разговара:

„Е лепе су! Младост, то је роса!
 „И њу смрти покосиће коса,

„И мене ће! Чујете ли само!
 „За то хај'дмо, да зај'дно певамо!

XI.

„Село сунце, стигло вече“ —
 Поп Зарија певат' стао; —
 Стари биров ђурка пече,
 Па се мало накашљао....

XII.

После гозбе, после збора,
 После живог разговора,
 Легао сам спати.
 Ал' кроз нојцу лете гласи,
 Као шумни к'о таласи,
 — То запева мати!¹⁾

— Куку Јово! Куку сине,
 — Босиоче, рузмарине,
 — Куку чедо драго!
 Тако с' ето тужно чује,
 Тако мати оплакује
 Своје бесцен-благо!

Од зорице па до мрака
 Плаче, кука јадна бака,
 Сан на очи не ће!
 Изван села, гробље гди је,
 Црна рака њојзи крије
 Увенуто цвеће!

XIII.

А онамо, код Панића Мите,
 Разлеже се песма од весеља:
 „Ком' с' у здравље хладно пије вино,
 „Све му здраво и весело било!
 „Домаћину здравље и весеље,
 „Омлађини живота и здравља“!

Тамо јаук, писка, туга,
 Овде песма, усклик, врева!
 Тамо смрт се оплакује,
 Овде с' жићу песма пева!

Од вајкада тако бива:
 Неко траје ведре дане,
 Неком туга стопе следи —
 „Једном смркне, другом сване!“

XIV.

„Данас имам претен Радојковој ћери,
 „Терзија јој Жива већ јелачић мери,

¹⁾ Овде, у овоме крају, обичај је овакав: сваког правника, још у прве петловне, чујеш како сељанке кукају и наричу за својим милим покојницима.

¹⁾ Реч бугарска; место сад веле саг, место тад таг, итд.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

„Хајде са мном, Ђато — поп Зарија рече,
„Сад се тамо кува, и меси и пече!

Отиш'о сам с њиме, старца добро знадем,
С њиме давно посла „званична“ имадем.
У соби је чисто — да не буде стидно —
Прозорчићи мали, ал' опет је видно.

По клупама уским чергица¹⁾ се шири,
На њојзи су гране, цветови, лептири.
Поседасмо лепо и домаћин поче:
„Ето наше деце! Благослови, оче!

И прстен се сврши, као што вера каже:
Да се нева с војном, војно с невом слаже.
А за тим је баба (баш по вољи бира)
Младожењи дала некол'ко пешкира.

Када момчић прими те пешкире красне,
Запеваше цуре песме милогласне,

А после га лепо, лагане и вите
Пешкирима оним почеше да ките.

Стоји момче младо од шеснаест²⁾ лета
На глави му капа од целог јагњета,³⁾
Може у њу стати триест ока пара,
То је адет овде код свију овчара! . . .

Стоји момче младо, девојке га ките,
— А једна му опет пружа комад пите —
Стоји момче младо, нит усана склапа,
Обесише доста подвеза, чарапа.

К'о додола права лепо момче било.
За софром се пуном и јело и пило!
Расплатмело вино и младе и старе,
А весели Сима надувао јаре.

¹⁾ Поњаву зову черга.

²⁾ Овде жене момка од шеснаест година, а девојку од двадесет и три до двадесет и четир.

³⁾ Момци носе велике шубаре са целим руном.

Ј Е М А Ц.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ПАЛАНАЧКОГ ЖИВОТА У СРБИЈИ.

НАПИСАО ИЛИЈА И. ВУКИЋЕВИЋ.

(Свршетак.)

 све како било било, ал што деци сре-
ћу покварише, на то се главом не обр-
ну; а још да се нису заволели, и како
тако, ал овако као од гране откинуто. Па хајде
да се каже, трајаће то два три дана, ил два
три месеца, но никад не ће и престати.

А што су и пријатељство прекинули, није
им лако. Тешко је то, кад мораш проћи мимо
кога, да силом главу окрећеш и гледаш у не-
бо Друго је то, кад је неко стран и незнан,
ал кад те очи вуку а главу окрећеш и силом
хоћеш да си сам — није лако.

Тако је и са газда-Симом. По неки му пут
дође па га све вуче Ставри, а овамо се силом
сам собом одушире. Кад седне у дућану и гледа
кроз прозор, како по који уђе у Ставрину ка-
вану, а њему дође те пожели, да му се моћи
у ког претворити па отићи, па кад му већ и
то жељкање додија, грди сам себе:

— Шта ћу ја тамо? Не морам и не ћу . . .
Шта мени као фали овде? Ето, седим и гле-
дам, као да сам тамо . . . Ко то каже, да мо-
рам? . . . Шта ми је баш и та кавана: и дим
и ларма и све! Овако седим и гледам . . . Ни-
ко ме и не тера да идем. Не морам! . . . Ако
ћу каву . . . имаћу, ако воде . . . имаћу, као и
тамо! Што баш као и да идем?

А Ставра ни к'о пре разговоран, ни да се
као пре нашали. Види: крив је. Општетио чо-
века, а како му се лепо нашао. Оно правда
се пред собом, да није могао исплатити, нит
је, што је заложно, могао извући; наишла била
човеку болест у кућу, па се осече на Ставру,
кад му дође, као на душмана, нит је време
било угодно, да је могао наћи на зајам, давао
је интерес, кол'ко би који затражио . . . нудио
је све пиће за дан цабе — ал нико да се нађе.

А да је нешто отишао газда-Сими и ре-
као: не могу да исплатим — није могао од
стида, па ето како изађе. Ни добрих месец
дана од Сретења а он сакупи паре и хтеде да
му их однесе, ал ком помене за то, сваки му
вели: »Не знаш ти Симу, не би ти примио, и
да је хиљада« или »баћиће их, кад однесеш,
на улицу« . . . А како навикао на газда-Симу,
као на рођеног брата, па сад му је, као да
је неког од рода изгубио. На газда-Симино ме-
сто у кавани нико не сме сести и не знам да
колико има света, оно стоји празно, ал шта му
је и све то, кад Симе нема и кад му више и
не ће доћи.

Ошину време бичем своје коње, па кола
замакоше подалеко. Прође и пола године, како
се међу њима покварило и како се не гледају.

Радови им као и увек и добро и рђаво, нит да се хвале, ни на Бога жале, ал им у кући није као што је пре било.

У Ставриној кући и не види се тако јако, ал се код Симе бо'ме огледа. Девојка је, на њу се кућа ослања, па кад она малакше, познаје се те како! Пре, ако не пева, смеје се и игра уз лаки рад, а сад све иде, к'о да јој неко говори: дела то! Нит весело да се посла лати, нит весело да га се мане. Ако је питају, шта јој је, каже, ништа; ни да се икад потужи, а већ јој мало усанули образи и снага олабавила. Кад ради, и забави се по некад, као да је посао занима, ал кад седне, да се одмори, ил кад посла нема, скрсти руке у крило, па се загледа на једно место дуго, дуго, а кад се прене, а она на друго.

Јока се много забринула и не мало јој пута говорила.

— Велика си, Маро, ниси дете; што и мислиш о томе, кад није суђено. Можда је и боље овако. Ко то зна?

А Мара јој увек одговара:

— И не мислим о томе, но се тек онако замислила.

Види добро Јока, шта је, ал и шта може, где реч не помаже.

Газда Сима о томе и не води бригу. Кад му је Јока поменула, слегао је раменима.

И шта ће друго?

Код Ставре опет друга невоља. Његов Нацко, види, није као пре. Хајд, за рад: ради; ал некад чини се, као и да не мисли на посао. По некад му Ставра ма шта наређује, па по триред каже.

Неки пут га салете неке чудне мисли, па мора ма где, само да је сам; па кад се нађе у тишини, а оно како пукло небо горе ил се поље дало, тако му је у грудима. Носи се нека неман по тој празнини, па како удари у крај, тако га нешто заболи и нека му се туга савија око срца. Знао је све и најгоре, да му је отац за све крив, па како би на оца пожалио, но стегао невољу, па се с њом бори...

Једном око Ваведења рече неко у Ставриној кавани, да се газда-Симина Мара испросила за Пауна магазицију. Ништа лакше по глас пронети. Чуо то и Нацко.

Кад би тако око подне, а он оде Ставри.

— Ја ћу, тато, мало да изјашим, па ти буди у механи.

Ставра једва дочека.

— Иди, — рече, — ал се чувај, Тиндир је нешто немирап.

— Не бој се!

Магловито небо, а измаглица сипи.

Мочар нека по пољани, да се једном прође кроз траву ил шибљак, до коже би вода оквасила. Пут искрзан од воде, а блато се замесило, па остале по путу бразде од точкова. Мало мало, па пут вода излокала и баре се испречиле на сред друма.

Нацко мамузнуо коња, па појурио друмом, што коњ може потрчат'. Не пази ни где иде, ни где гази. Испрскало га блато чак до рамена, а њега опет разнеле неке луде жеље, то му годи, и све би, да може, изгазио и све би смрвио. Што жеља мах отима, све већма коња јури. Од напора му крв узиграла, па осећа, како му се образи успалили и како се знојава кошуља припија уз тело. Како зној воду извукао, грло му се осушило, а орапавило од силног дисања.

У трмчишту, знао је, има леп извор. Натера коња преко јарка, па пође пољем. Као да му снази краја нема, све више јури. Влага с поља чисто се везала са знојем, па дошао гола вода. Кад стиже до извора, баци узде о грану, а нит одану, но се наже на извор. Како се распарио, годи му ладовина, па се што више раздрљује... Стеже му се кошуља, па дође крута као хартија — а још се он пружи на влажну маховину. Кад се подиже, тежак је био себи, као да три вреће носи и кад пође кући, ваљда од умора, стегао коњу уздице, па иде ногу пред ногу.

Стиже кући и чим се мало огреја код ватре а њега поче нешто по леђима да жмари... До мрака се тако собом носио, ал кад дође ноћ, издаде га оно мало снаге.

Оде Ставри.

— Иди ти, тато, у кавану, мене нешто глава боли.

Ставра се разрогачи и као да није чуо

— Глава те боли, велиш?

— Јесте, па бих легао.

Ставра још те ноћи зовнуо лекара, и лекар, кад виде Нацка, некако чудно ману главом. Ставри се памет занесе; кад би с лекаром на само, једва га ушита:

— Шта је, господине?

Лекар занесе очима на више, поћута, поћута па једва рече:

— За сад је јака грозница, а видићемо сутра.

Сутра кад дошао, рече:

— Врућица је.

Ставра се скаменио.

— Има л' наде, господине?

— Треба да га добро негујете, а за сад није толико опасно. Како сам наредио, тако чините.

Два три дана протекоше, а болесник, као кад се разболео. Више је у заносу, но при себи.

Једном, кад Ставра испраћаше лекара, запита га лекар:

— А која је то Мара, што је помиње?

— Која Мара?

— Већ сам два три пута чуо од њега то име?

Знао је Ставра, шта лекар пита, ал шта да му одговори.

— Па... то му је била... као...

— Да није вереница, па се покварило?

— Тако нешто.

— Хм, — учини лекар, — оно он ће и овако оздравити, ал кад би му се могло рећи, да ће је узети... би пре, а после и кад оздрави, може болест прећи у другу, која се тешко лечи, а рекао бих, да се због тога и разболео.

Оста Ставра сам, па се докопа руком, а очима диже на више, ко да неког са висине позива.

Шта ће и како ће?

Знао је пре свију за ту невољу, ал није имао памети, као дете, па је свему злу сам крив.

Кад помисли, шта може бити, он и премире и луди, а кад се сети, шта је било, дави га нешто од стида! Симица му се кућа чини као неко спасење, а куд ће тамо, кад би грешник пре могао у цркву, но он преко Симиног прага.

А кад страх памет занесе, наиђе ужас!

Ако се замисли, а пред њим гробље и нова рака и светиња око раке, а мртвачки сандук спуштају лагано у земљу и у сандуку жуто и увело лице — и зар њега да сарани!

Па, рече лекар, ако та болест прође, доћи ће друга, која се не лечи! Ставри наилази нека бездан у уму, па што се више собом бори, све већи понор. И дође њему онај тренутак, кад човек и не мисли и не види око себе ништа, но се креће неком другом снагом, која га гони, куда је жељом хтео а куд присебан није смео.

Газда-Сими се већ било досадило седети у дућану, па се навратио мало у своју собу, да

се као мало поразговара и види, шта му његови раде.

Окупили се сви они у собу и седе тако и мисле, свако о својим пословима. Газда Сима поседе за неколико, рече ово, рече оно... Погледа на поље: киша; у соби и види се и не види, као око сутона, па му и то додија, те се диже и пође, и таман он руком за кваку, а врата се отворише, а на прагу застаде — Ставра.

Како газда Сима погледао на њега, тако и остао. Мало уста отворио, а очи му стале и обрве извио на више. Тако Јока, тако и сви.

Ставра пређе праг и док се сроза, па дограби колена газда-Симица и сави рукама, као да се боји, побећи ће му, и једва рече:

— Опрости!

Газда Сима још од чуда да се поврати и само гледа, како онај лежи пред њиме.

— Шта је то, човече? — једва и он проговори.

Ставра оборио главу.

— Ја ти не смем у очи... опрости ми.

Газда Сима пође да се мрдне, па се саплете.

— Ама пусти, човече, да ногу извучем.

— Чини од мене, шта хоћеш, а њега ми спаси.

— Кога да спасем?

— Мог Нацка.

Газда Сима се присети. Плану стара варница.

— А? Сети л' се ти, човече, мене, кад учини са мном онако?

— Крив сам... све признајем!

— Што не дође, па ми не рече: враже, ђаволе, ил већ како било, но онако?

— Опрости.

Газда Сима паде у ватру.

— Опрости, јест опрости! Зар ти мислиш, пријатељ је за два дана, па тако?!

Ставра приону јаче уз газда-Симу.

— Ето ти све моје... нек ти је Богом просто...

Газда Сима се осече:

— Шта ће мени твоје! Но оно те питам. Зар си ме ти тек онако рачунао и знао и да ме, где не треба, окаљаш и заједеш... А?... »Дед, Симо брате, пропаде ми имање.« И зар је Сима, да се с њиме тако чини, а? Је л' кад, велиш, моје хоће да пропадне, боље његово, а?

Да траје још мало тако, прело би све.

Јоки, како мисли биле само за дететом, кад виде Ставру, сину јој нада, па зар да тако прође? Скочи она на Симу:

— Па ето видиш, човек се каје и моли те... не помињи више, што је било. Превари се по некад човек, а кад се каје, не треба га одгурнути.

— Знам, знам, а оно?

— Оно било па прошло.

У газда-Симе се разли жуч.

— Е, овај... кажеш тако... истина је... Чујеш, Ставро, и заборави и да заборавим.

— Спаситељу!

СРПСКИ ПЕСНИЦИ У НЕМАЧКОМ ПРЕВОДУ.

ОД ЛУКЕ ПОПОВИЋА, ПАРОХА У ПАНЧЕВУ.

Шта, превод!? А може ли зар миомирно цвеће наше народне и лирске појезије да мирише и мирисом својим да онија и заноси у туђем врту и у туђој одећи?

Тако ће зар помислити и запитати се многи од штованих читалаца цењеног листа овог.

Признајемо, да је у неколико и оправдана бојазан од превода и у самој прози, а тек у појезији! Ми знамо, да вештина превађања, у опште, ни данас још није непристрасно оцењена; знамо и то, да каткад и најбољи превод очекује црна незахвалност у толико више, у колико је увек већи број оних, који воле и уживају само у оригиналу. Више пута и најодличнији преводилац мора тужно оборити главу, кад се лати мучног посла — превода појетичких — а добро проучи при свем том све оно, што су на овоме пољу људи од ауктори тета: Шопенхауер, Гелерт, Готшал, Боденштет, Кертбени и многи други изрицали.

Но ма колико биле тешке осуде строгих и неумитних критичара, ипак се мора признати, да је на пољу преводилачке књижевности и у других народа, па и у нашем народу, не само много с успехом урађено, већ и много и заиста лепо ремекдело превода створено. Јест, да и овде има места она еванђеоска реч: »Многи су звани, али је мало изабраних.«

Ми се овом приликом не упуштамо у дубље разматрање и оцењивање онога, шта је и колико је у нас на пољу превода до сад урађено. Повода овим нашим речима даде један превод, и то превод песама наших одличних представника лирске појезије, које је марљива рука заиста ретког вештака онако верно и красно у туђе рухо заоденула. Вештак је тај крв од крви наше, г. Светозар Манојловић, ц. кр. капетан при телесној гарди Њ. В. краља нашег.

Није томе тако давно, како је г. С. Манојловић красном збирком наших народних и лирских песама, што их је на немачком језику издао, заинтересовао не само највише, већ ско-

ро и све кругове образованог света. У књизи: »Serbische Dichtungen, Deutsch von Svetozar Manojlović (Eisenstadt. Im Selbstverlage des Verfassers 1885.), поред неколико народних песама, заступљени су наши одлични представници лирске појезије. Ту је: Др. Јован Суботић, Грчић-Миленко, Бранко Радичевић, Змај Јован Јовановић и Васа Живковић.

Ми смо ову красну збирку прочитали с правом насладом и правим уживањем, а уверени смо, да су то исто осећали и сви они, којима је ова — сада већ тако ретка — књига до руке дошла.

Ко се икад бавио било то преводом било срањивањем превода ма и најмање песмице; ко зна, шта се све захтева од преводиоца; ко познаје све оне тешкоће, на које преводилац наилази, кад хоће на туђем језику да прикаже садржај, тенденцију и сам дух оригинала, за тим метар и слик с једне, а с друге стране да се не огрени о језик, на који преводи, тај ће лако појмити, да је превод мучна и тешка работа. Но наш преводилац био је свестан оне вештине, која се, да се послужимо речима Боденштетовим, не састоји у томе, да се тешкоће при преводу покажу или да се у њих западне, већ је вештина у томе, да се мушки савладају. Вештину ту признала је у своје доба и стручна критика, која је обилатим речима похвале трудбу преводиоца обасула.

Али сва она похвала, коју је г. Манојловић на овоме пољу пожњео није га могла — као што је, признајмо искрено, данашња критика многог млађег песника нашег, кога је увенчала може бити доста рано ловоровим венцем — размазити и успавати, већ га је подстрекла, те је са све то више и више воље, љубави и вештине заронио у ризницу нашег песништва и вади из ње чисто бисерје те га ниже и приказује страном свету, заиста колико на дику и понос себи, толико и народу, из кога је поникао.

Пре неки дан јавио је г. Манојловић путем посебних огласа, да ће скорим издати нову збирку наших народних и лирских песама у немачком преводу.

Ми се овој новој збирци и књизи веома радујемо и жељно је ишчекујемо, а надамо се, да ће је и наш читалачки свет својски пригрлити и проучити, јер држимо, да нам не ће и не сме бити све једно, како нам се и у ком облику наше умно благо и страном свету приказује. Но пре нег што та нова збирка наших песама света угледа, нека нам допусте штовани читаоци листа овог, да им, огледа ради, прикажемо у преводу две три најновије песме, које с благословом преводиочевим овде износимо, те нек по њима досадању и будућу рабоду његову суде и пресуђују.

Ево лепе песме нашег Змаја:

К а д с е с е т и м . . .

(Певанија, стр. 22.)

Wenn ich trinken will und denke
An die Röthe deiner Wangen,
Dann, mein Seelchen, hab' ich immer:
Nur nach rothem Wein Verlangen.

Doch wenn deine schwarzen Augen
In den Sinn mir, Liebchen, kommen,
Wird um keinen Preis ein and'rer,
Als der schwarze Wein, genommen.

Und aus Trauer, auch aus Liebe, —
Trinke, singe ich und — weine,
Wanke endlich heim, ganz trunken:
Theils von Liebe, — theils vom Weine.

Und am Fenster deine Mutter
Schaut, und — lächelt hinterm Lädchen:
„Lache nicht, o gute Seele,
Schuld daran ist nur dein Mädchen!“

Г. Манојловић латио се превода дивне и миле песме кнеза црногорског: »Онамо, онамо —.« На овој песми окушали се у преводу више њих. Сећамо се, да смо је читали, али без потписа преводиочева, у Прашкој »Политици« још 1876. г. Недавно је добисмо у преводу Ђорђа пл. Ђурковића (19. св. »An der schönen blauen Donau«). Превод је тај »Глас Црногорца« прошле године и оценио. Преводац признаје и сам, да се на овој песми доста мучио, и ми му потпуно верујемо. Већ и саме почетне речи: »Онамо, онамо«, с којима се свака строфа започиње, задавале су

му љуте муке. У тој су речи три слога, а Немац, да богме, све то може да каже једним слогом: »Dort«, или највише: »Dorthin«, »Dahin«. Морао се дакле овако помоћи:

Dort, sagt man, dort ist sie, — jenseits der Berge,
Dort ist die Burg in Trümmer gelegt,
Burg meines Czaren, wo nach der Sage
Einstens die Helden Rathschlag gepflegt.

Dort will nun, dort will nun Prisren ich schauen,
Prisren ist mein doch! Dort ist mein Herd!
Uralte Rechte dahin mich rufen,
Dahin will ziehen ich mit dem Schwert.

Dort will dann, dort will dann ich von den Trümmern
Einstiger Burgen rufen dem Feind:
„Fort von dem Herde, elende Pestbrut!
Rächend der Serbe heute erscheint!“ — итд. итд.

Који ће од досадањих преводиоца песме ове »палму однети«, то ће пресудити вештаци и стручњаци на пољу овоме, а сам узвишени песник понајбоље.

Још једну.

Песма: »Радо иде Србин у војнике« . . . соколила је негдашње граничаре наше; разлегала се и данас се разлеже широм српског света из грла и старог и младог. Овом песмом поред својих осталих песама заузео је песник прота Васа Живковић угледно место у песничкој књижевности нашој. И ову је песму врло верно и лепо превео г. Манојловић, те је у пуној мери задовољио песника самог, који је такођер вештак у преводу. Песма ова може се певати, баш као што се у српском тексту пева, знак, да је преводилац с пуно пажње и вештине при преводу поступао.

К а м п ф л у с т.

Freudig zieht der Serbe aus zum Streite,
Der ihm Ruhm und Zeitvertreib bereite;
Zeitvertreib ist's ihm: den Feind zu jagen,
Wahre Lust: den Feind auf's Haupt zu schlagen;
Schwert und Pulverdampf
Schreckt ihn nicht vom zähen Kampf!
Ihn in's Feld die Mutter
Und die Braut begleiten,
Und der greise Vater
Muntert auf zum Streiten.

Vorwärts dringt der Serbensohn mit frohem Muthe,
Immergrüne Zweige flattern ihm am Hute,
Fröhlich jauchzt der Serbensohn,
Denn die Feinde fliehen schon!

Vörsen knattern, die Kanonen dröhnen
 Und man hört der Helden Ruf ertönen:
 „Eilet, Serben, eilet zu den Schaaren,
 Wo der Heimat Stolz und Zier sich paaren,
 Denn die Feinde droh'n
 An des Hauses Schwelle schon!
 Auf dem Feld der Ehre,
 Wo die Helden sterben,
 Pflücket euch die Blumen,
 Welche nie verderben.

Und so lange wir den Arm noch können rühren,
 Wird der Feind die schwerste Qual und Pein verspüren,
 Denn der Serbe steht bereit
 Auf der Herrschers Ruf: „Zum Streit!“

Ове две три песмице, што их ето прика-
 засмо, држимо биће довољно, да покажу, којом
 и каквом вештином у преводу располаже г. Ма-
 нојловић и колико нам још у даљем свом уса-
 вршавању на овом пољу обећаје. Да добар пре-

вод није лак посао, то ће сваки знати, али
 знаће сваки и то, да преводилац има скоро
 више посла него и сам аутор. Старина Гелерт
 лепо је рекао: »Ein Uebersetzer, der
 unter der Last seiner Pflichten nicht
 erliegen, der sein Original nicht
 schwächen will, hat beinahe mehr
 zu thun, als der Autor selbst gehabt
 hat, und er verdient weit mehr Ruhm,
 als man ihm insgemein zu ertheilen
 pfllegt.«

Нека је преводиоцу част и хвала на лепој
 љубави и неуморноме труду, који је показао,
 пресађујући наше народне и лирске песме у
 туђу књижевност, а тиме уједно показао и то,
 да се у страном и великом свету и наш ма-
 лени народ у својој уметничкој књижевности
 има чиме понети и подичити. Хвала му искре-
 на, Бог му и добра воља и даље помогла!

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И РУВАРАЦ.

(Наставак.)

„Кад је пукла зора — тако гласи приповест Не-
 пријева о разређењу војске — заповеди султан Мур-
 рат, да се удари у бубњеве и да се заоре трубе и
 свирале и таламбаси те да се дижу јунаци и војни-
 ци. У средину војске стави се султан Мурат, ста-
 рији син му Бајазит на десно а Јакуб Челебија на
 лево крило. Уз Бајазита био је Гази Евренос на
 десном а уз Челебију Јакуба Ејне-бег субаша на ле-
 вом крилу. Осим ових помиње Нешрија још *Саруцу*
 пашу, заповедника пешачког (јајабашу) и *Курда*,
 главу (агу) азапа, *Шахинбега* Јахимбега, *Србича*
Хамзу и друге војводе, којима су имена у немачким
 преводима испорчена; а за ђаурску војску вели Не-
 шрија, да је у њој било осим других 300.000 оклоп-
 ника на добрим коњма, да је у центруму заповедао
 деспот Лазар а зет његов Вуковић (Wulkoghlu) —
 место Вук — и унук (Бернауер каже — sein Eidam
 Wulkoghlu und sein Enkel, а у Левенклаву пише:
 „Seinem Tochtermann dem Vulco, sammt einem an-
 dern Blutsverwandten) на десном, а босански краљ
 са још неким на левом крилу („Den König auss Bo-
 zna, sampt seinem Sohn Jundi, oder Juni, welches so
 viel als Johann, hat er (Despot Lazar) dem Kriegs-
 volck zur linken Seite fürgesetzt, стоји у Левенклаву,
 а у Бернауеровом преводу: „Jund Oghlu (Joannes)
 mit dem Könige von Bosnien (kam) auf die linke
 Seite“ и још је ту на стр. 75. приметио под *) Бер-
 науер: „früher S. 41. Z. 8. der deutschen Überset-

zung ist auch *Jund* zu lesen statt *Woind*.“) Френке,
 Влахе, Арнауते, Угре, Чехе и Бугаре разреди — Ла-
 зар — у обадва крила.

Кад се војске судариле, ђаури деснога крила по-
 тисну лево турско крило и победе цело то крило.
 Кад то Бајазит на десној страни спази, полети као
 муња и удари силно и почне распршавати ђаурску
 војску. Викачи повичу: ђаури су побијени и ено где
 беже! Али паша и остале турске војводе навале та-
 кође и ђаурска војска буде сасвим поражена и по-
 бијена тако, да такога пораза нико од људи није
 упамтио.

Приповеда се — а то је последња приповест у
 повести Нешријевој о боју на Косову — приповеда
 се, да се султан Мурат, који је тежио за смрћу му-
 ченичком на бојишту, кад је видио, да је ђаурска
 војска сасвим потучена, а он жив остао, чудно томе
 — и пошао са својом пратњом по разбојишту. Међу
 ђаурима био је један, именом *Милош Кобиловић*,
 срчан и храбар проклетник. Овај у друштву Лаза-
 реву рече: „Идем да убијем турског цара!“ Има-
 ђаше уза се сакривен нож. У тој намери се овај
 неверник случајно намери на војнике за веру; и ови
 га ране, те огрезав у крви тај рањени неверник
 скрије се међу мртве. Кад се султан Мурат прибли-
 жи месту, где је тај неверник лежао, дигне се он
 те падајући и опет се дижући пође управ султану.
 Чауши браћаху му, да дође близу, но на миг султа-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нов-вусте га преда њ. Неверник приступи и пригнувши као да пољуби узенђије конђарева, трже нож и прободе цара Мурата. Неверника тога ту посеку, Бајазита прогласе за цара а Јакуба Челебију дозову под шатор, где је положено тело Муратово, и ту га удаве. Случајно би ухваћен и кнез Лазар са сином својим и обојицу ту убију.

То је било годишта 791. Хецре=1389. од р. Х.

Тако завршује Нешрија, турски повесник из почетка XVI. века, повест о боју на Косову. И ето како смо без посредништва и тумачења и додавања Пантиних брзо били готови с Нешријем, — а да смо морали и даље у повести о самом боју пазити и на оно, што је г. Панта по Нешрију написао и нацифрао, не би били готови ни до наших белих поклада ни до турскога поста рамазана!

Мислио сам, надао сам се, изгледао сам, чекао сам и баш сам се начекао, све једнако мислећи, да ће ми се послати од Константинопоља или из Стамбола а старога Цариграда српски извод из Садудинове повести о боју на Косову. Но до данас не добих те повести никако! Није да нисам баш ништа добио из Цариграда; добио сам нешто и стигао ми је фршлогић један преко Трста и Ирига, — но шта мислите, драги, дражајши, драгашевићи, та ви Карасрби, иначе Бугари, што пишете оне карапосланице *ad obscuros vires*, шта мислите и би л' се могли досетити, шта је било у том фршлогићу, послатом ми преко Трста и Ирига баш из Цариграда? Знама ја, да сте ви, — што сте се скупили око „Нове Уставности“, које је међу тим нестало, и што пишете оне посланице, — мудри, промућурни, досетљиви и виц-касти, да међу вама има добрих историка, ђеографа и топографа и зоолога од сваке руке; но покрај свеколиког вашег вица и ваше досетљивости не би никад досетили се и погодили, па ма колико лупали дебеле ваше бугарске главе једну о другу и све скупа о крајеугални камен те ваше ћорулице у Београду, не би погодили, шта је мени место ишчекиваног Садудина стигло у фршлогу из Цариграда! Да ће бити у том фршлогу нешто *морско* — могли сте и ви, ако и јесте Бугари и пореклом од Бдина или Видина, у једном тренутку помислити; но да ће та морска ствар бити баш *јегуља* — јелте, та немојте се стидити, већ признајте, да се томе „никад, па никад“ не би досетили! — Дакле место траженог Садудина добио сам из Цариграда нетражених и неочекиваних *јегуља*! Није л' то, Србине брате и српски сине, грозна иронија! Но шта ћу, кад сам уде среће био и на крају минуле и у почетку ове омиозне 1888. године. Место повести о боју на Косову од најславнијег турског историка из XVI. века, хоће Садудина — мор-

ских риба, риба господских, сланих, пресланих *јегуља*! И шта само да радим с тим сланим *јегуљама*? И шта ће мени *јегуље*, кад не знам ни како се једу оне: да ли пресне са зејтином и сирћетом, или пржене, или обарене па са пиринчом, онако, као што то г. Панта кусати милује?

Ја се ето опет љутим и од љутине грко сам се насмешио, кад сам видио, чим ме је само изненадио озбиљни пријатељ мој из Цариграда. Ја се љутим, а шта они тамо, та они момци од Видина и писци оних посланица, раде? Они *пљуцкају*; њима вода цури на уста, те за то *пљуцкају*. А зашт' им цури вода и зашто *пљуцкају* они? Не, не, не може бити! У један мах помислио сам на ту момчад бугарску у Београду и стао сам се домишљати, да нису ти дебелоглави Бугарчићи творци оне грозне ироније, да није то пошиљање *јегуља* преко Цариграда, Трста и Ирига у Гргетег њихово масло? Но *пљуцкање* и та силна вода, што цури из уста бугарској дружиници тој, та вода најбоља је сведоџба и то *пљуцкање* је невољни али ипак непобитни доказ и аргуменат *ad hominem*, да пошиљка та није бугарско масло. Они су у том невини, а иронију је случај створио. Но случај *hin*, случај *her*, мени те слане *јегуље* не требају и шта да ми због тричавих тих морских риба још и Бугари завиде, као што ми позавидеше због њих два моја стара пријатеља, оба трбушаста и велика гурмана, а комшије тим Бугарима у Београду, и који често допаркивају у Београд, који ми не само позавидеше због тих *јегуља*, већ ме још онако пријатељски сложено и исмејаше, што не знам, како се једу те *јегуље* и не умем ценити ту слану посланицу, која тако апетит дражи. На част им — не тима пријатељским гурманима, већ оним непријатељским Бугарима, што *пљуцкају* и *пљуцкајући* бледе, зелене и чекају на прилику, да ми се освете због г. Панте. На част њима, осветницима Пантиним — ако то јест г. Панта није сам свој осветитељ и писац епистола од *obsuros vires*, — и ја им стављам све мени из Цариграда место Садудинове повести о боју на Косову припослане *јегуље*, осим једне једине пробе ради потрошене, на расположење: нек заповедају и нека кажу, коме и у коју ма'лу да их оправим. Но ако је Панта сам свој осветитељ и ако главом г. Панта пише, и ако је он најпре понудио г. Владану Ђорђевићу те дивотне епистоле за „Отаџбину“ по, бивши од г. Владана одбијен, склонио се под сен „Нове Уставности“, онда ово моје расположење не важи, јер Панти не дам и не бих дао ништа; њему ни сичана не бих дао, па му не дам ни *јегуља*, ма колико он пишман био на морске *јегуље*, те историчке, знамените *јегуље*. Панти не дам а његовим осветницима

ето дајем. А знашли, Србине и српски сине, зашто тим прним Бугарима дајем или на расположење стављам те цариградске јегуље? Не за то, што бих их жалио и што не бих од жалости и даље могао гледати, како им једнако цури вода на уста те једнако морају да пљуцкају, већ за то, да им запушим уста. Ти, Србине и српски сине, може бити да ниси читао, или ако си и читао, зацело си превидио оно место у првој епистоли тих Београдских Бугара, штампаној у 5. броју „Нове Уставности“ од 10. јануара 1880., где се помиње моје „широко господство, здрави зуби и јаке вилице.“ Чујеш море. Јоване, имњаче мој — та не ти Бошковићу Јоване-Јошка, и не ти Живановићу Јоване-Јовице; и не ти Павловићу Јоване-Јово, и ти не, други Павловићу, Павловићу Иване, обрано моја негдашња! — већ чујеш ли ти докторе, песнице у Бечу, та Киш-Јаношу, о ком је неки дан почео брата наш и господин Јаша у својим мемоарима причати; та зар не чујеш, мој по имену брата, шта та безобразна бугарска чељад у Београду у „Новој Уставности“ бронзука? Или ако чујеш, што ћутиш, кад ти најбоље знаш, какви су моји зуби и какве вилице? Та ти би најлакше — једним потезом, једним стихом и од стика могао зачепити уста тој злобној и „возненавидљивој мене туне“ — бугарској чељади у Београду, да не клепећу и не клеветају и да не говоре всяк зол глагол, а све само Панти за љубав и у атар угледа Пантиног међу Бугарима у Београду. „Је л' теби зато певање дато,“ да само децу забављаш и да за децу пишеш? Ал шта ја зборим! Та сведоџба твоја шта би мени помогла? Зуби моји већ на ново не израстоше! Сведоџбом дакле твојом мени не би могао а себи би могао шкодити и ненавист гдекојих Београдских либерала навући. Седи дакле с миром, ћути, чини се, да ниси чуо оне злобне клевете и да си пречуо овај мој срдоболни вапај и дозив, једном речи не сведочи и не дај славе истини! Бугари су оно изrekli и сад цео бугарски свет зна за моје „широко господство, за моје здраве зубе и јаке вилице“, те бар зна, какав је тај „бумбарасти“ Руварац, који толико и тако несмиљено напада на њиховога г. Панту, велики прождрљивац, бонвиван и деканчина — и како ја радо, тако радо дочекујем госте, да не знам где да им места нађем. Кад се сада то бугарско знање и казивање о мени, о мојим зубима, о мом бонвиванству и гостољубљу испореди са оним, што јест и што сви и тамошњи и овдешњи Јовани и Ивани знају о тим садашњим мојим зубима и о ваздашњем гостољубљу моме, показе се велики контраст, а шта је и на што нас наводи контраст међу оним, што јесте, и оним, што Београдски Бугари блебећу, то нека тим Бугарима

кажу тамошњи велики а мали појетичари; а ја им о том прелекције давати „и њихово неуметно бугарско знање, лишено логичне вештине“ бистрити нећу. И што то нећу с једне, а опет што хоћу с друге стране, да им запушим уста, ето зато им и поклањам оне мени из Цариграда послане и намењене јегуље, само да не би поводом тих јегуља могли измислити, казати и уверити бугарски свет, да сам ја појео те јегуље, да сам их наручио чак из Цариграда, да на нашој трпези мора бити увек таквих пикантних јестива и закусака: сланих јегуља, сардела или бар чикова, и да ја све то заливам „многољетним радованцем“ и јаким као гром „танцошем“, једном речи да сам не само велики гурман и прождрљивац већ и древни пијанац и оно, што иде уз пијанство, и пошто сам такав, да све оно, што сам написао о Панти, односно о вредности историја и прича Пантиних, не вреди ништа; и да Суботићева „елгоска страна горовита“ није постала од Рајићевог Елгоса а овај опет од Бранковићевог Емоса = Naemus-a, већ да иза Елгоска треба да стоји запета, и да је то супстантив а не адјектив и да Елгоска долази од „велгостка“ и да се најпре тако звала страна та, после да је елиминовано т, те постало велгоска, и најпосле да је „у дугом низу година отпало с преда оно в и тако да је напослетку постало Елгоска; али и то „напослетку“ да је куд камо било пре него што се Суботић родио, да се растворило у пару и да је нестало и тога напослетку имена — те — од кога је бога вам, ви црни Бугари и Подбалканци, дознао покојни Суботић за то име, за ту Елгоску, која је постала од Елгостка а Елгостка од велгостка? И кога је хтео исмејати г. Панта, или ако није Бугарин Панта већ су други Бугари и једномишљеници Пантини писали ону епистоли у „Новој Уставности“, кога су они исмејати хтели том својом епистолом? — Но „ad acta“ и с Пантом и с Пантиним лепим друштвом! И да се бар нисам освртао на Цариград и ишчекивао Садудинову повест о боју на Косову из Цариграда! Та где бих ја данас био, а са мном где би и ви, српски синци у Грацу, данас били! Давно и давно био бих готов ја са овом расправом о кнезу Лазару, и ти, Градачка омладино, не би морала и сада још држати и од уста својих откидати претплату за „Стражилово.“

„Не уздајте се у кнежеве и у дипломате!“ Но ја сам се поуздао у дипломате те сам се ето и сам уверио да „въ нихъ нѣсть спасения!“ — И што сам се преварио у очекивању, ни по јада, али што сам, чекајући на Садудина из Цариграда а гоњен из Новог Сада, да шиљем „продужење“, морао испунити „продужење“ то којечим, — те извијати и развлачити, те поново се свађати с Пантом, и поново се

замерати и Панти и оостраним Пештанским младим, и оностраним Београдским присталицама Пантиним, и напоследку и саму ону добричину украј града, украј Београда извести из стрпљења, да ми је и он напоследку и у највећем гњеви довикнути морао: „та ad аста, и што не свршујеш већ једанпут с тим несретним Пантом! — то мене пече, и то ме боли! Но ништа. Одјако ћу бар знати и паметовати, да се не треба ослонити ни на ког нити поуздавати у иког, већ почевши једном писати, држати се руде и правог правца, па што знаш знаш, а што не знаш, признати, да не знаш. Камо моја срећа, да сам одмах с почетка признао и казао, да не знам турски и да с тога не могу приопштавати читаоцима, шта све турски историци пишу и причају о боју на Косову, кад сам и онако и а ргог могао знати, да у њима нећу наћи много, што бих у повести или у расправи овој о кнезу и боју кнежеву на Косову употребити могао. Мање би било греха, — па не би ни толику артију потрошио и толики дуг натоварио. Но за отштампавање не мора се баш одмах и све у један пут платити. Може штампарија та мало и причекати и исплату у оброцима дозволити. И најпосле шта ми је стало до тога штампарскога дуга па ћемо се још и разговарати и питати,

јели право, да платим 6 форинти од табака. Али други онај дуг, којим сам поново задужио, јер раздражио старе диндушмане и нове непријатеље стекао — а све због човека, кога у целој овој расправи нисам требао ни један пут ни споменути само, а камо ли кошкати се с њим и озбиљно побијати тврдње његове — због тога се морам да снебивам и да сам себе питам: кад ћеш се ти море опаметити и стећи онолико памети, колико су стекли они млади Ваљевчани у Београду. Је си ли читао само њихова писма и њихове изјаве? И зашто не послуша? Но шта да сам позлеђујем старе ране моје? Човека сам увредио, и човек тај, ако је само човек, мени ће опростити. А с вама другима, Бугарима и Небугарима, ја посла немам. А тебе, Србине и српски сине — кад ти већ не могу казати, шта Турчин Садудин пшше о боју на Косову, морам упутити ка онима, који су читали и употребили ту Садудинову повест, а ти су, колико ја знам, Јосиф Хамер и Јован В. Цинкајзен. Забави се мало тражећи у њиховој повести османског царства разтрешена места из Садудинове кронике, а ја ћу се међутим и само док „валовницу о такмини“ скинем себи с врата, већ сетити и размислити, где сам застао и како да наставим, па ако Бог да, и да довршим ову расправу о кнезу Лазару.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

ОТАЦБИНА, часопис за књижевност, науку и друштвени живот. Власник и уредник *Владан Ђорђевић*. Свеска 70. и 71.

„Отацбина“ је од почетка свога до данас заслужила својим радом назив озбиљнога часописа и с тога пажњу свакога интелегентнога Србина. Да ће и од сада тако бити, показују обе прве свеске, што су изашле за ову годину. Материјал је у обема обилат и разноврстан.

На првом је месту једна необична појава у нашој лепој књижевности. Даровити млади приповедач, који је за ово две три године обогатио приповедачку књижевност нашу са више красних приповедака, црта и слика из сеоскога живота у Србији, од ове године и наш сарадник, *Јанко М. Веселиновић*, учитељ у Свилеуви, пође да се огледа и у већем делу своје врсте. У овим свескама је почео да штампа роман из сеоскога живота у Мачви: „*Сељанку*“. У роману је, као што се и по натпису види, главни јунак сељанка. С највећим интересовањем очекујемо цео роман тај. У нас се доста пута

чуло, да сеоски народни живот *не може* дати грађе за роман. Један је приповедач наш до сад само назрео да *може*, само да се роди момак, који ће знати похватати у том животу све, што треба за роман. И Веселиновић, ево, хоће зар да буде тај момак. Хоће да нам нацрта, канда, живот једне жене из народнога сеоскога друштва. Почине с даном у очи свадбе, уплећући у то живот девојачки и детињски, па је прати у младожењину кућу. Када бисмо имали на уму, да роман треба поглавито да има и заплета, да, поред главне особе, има још разноврсних, које би заплетале и расплетале радњу, па кад узмемо у рачун, да се у овоме, што овде имамо, какав „романтичан“ заплет није још никако ни приметно, онда морамо овде очекивати или роман *необично дугачак*, ако би се тек доцније имао почети заплет, или ће ова „*Сељанка*“, бити *студија*, та тако опет нисмо добили роман. Но, да не нагађамо. Било за сад једно или друго, роман или студија, Веселиновић је тако вешто, тако природно насликао сваки и најмањи, најсуптилнији, као и најјачи покрет душе и срца девојачкога, као до данас у нас једва још ко.

www.Пал како су дивно utkани ту безазлени народни обичаји, народни хумор, сујевера, породичне прилике! Како су савршено насликани типови сељачки! Веселиновић је у томе скроз оригиналан. Ако нам ико икада напише збиља роман из српскога сеоскога живота народнога, то ће бити Јанко М. Веселиновић. —

После „Сељанке“ долази продужени *разговор* уредника „Отаџбине“ о *иореском питању*, о питању, које је данас на дневном реду у Србији. Хоће се и за то се тражи правичнији разрез порезе. Па како ваља удесити? То се баш овде и расправља. А хоће ли моћи ко пронаћи начин, како да се народу олакша и да се поред тога подмирују државне потребе, камо иде и плаћање великих дугова, идемо, да скоро видимо. Само да партајска борба не прогута и народ, за кога хоће сви да раде! —

Јов. Миодраговић, проф. у учитељској школи у Нишу, има чланак: „*Шта нам је на дневном реду у просвети*“. Писцу је испало за руком, да се додатне свију питања, шта ваља радити данас о просвети у Србији, само развлаком мисли а са мање прецизности, него што бисмо очекивали. Почине с кућом, с породицом, и каже, како је наше породично васпитање некритично, тамно неосветљено, итд., па препоручује, да се васпитне идеје разносе по народу саветом, делом, књигом и новинама (листовима). Очеви препоручује, да се окану дневне политике и партиске препирке, те оно, колико одатле откину, да употребе за васпитање своје деце. А да ли то помаже? Више, више системе! Препорученим средствима радили су и други, па са каквим успехом? Спенсер се, ено, жали, какво је васпитање деце у њихових породица: оно је, вели, у телесном, моралном и душевном ужасно непотпуно, а све за то, што, родитељи не знају како ваља васпитавати. Он каже опет, да инглески очеви воде више бриге о доброј пасми коња, оваца, и т. д., и да књиге те врсте само и читају, а књигâ о васпитању своје деце и не траже, ма да их има тако ваљаних. Ту се види, колико вреди *само књига*. Па за што тако? Може бити, да је посао око васпитања много тежи него сви други и са више спреме га ваља радити. А може бити, да је брига за опстанак преча од овога посла; и онда не ће бити неумесно запитати се: није ли политика и партиска препирка, коју очеви у Србији терају, изазвана баш бригом родитељском за оне, за које живе и раде. Пречишћавањем овога уредиће се и питање школско, а од школе једино и зависи раширење ваљаних васпитних идеја. Па је ли школа за то удешена?

Лепа је даље мисао у писца, што тражи оснивање дечјих вртова, забавишта. Пријатељ подмлатка мора зажалити, што тога у нас Срба још нема. Но

писац мисли, ваљада, о томе кадгод више говорити, кад се овде овако тек овлаш дотакао овога питања и није у заслуженој мери истакао његову важност. Ваљада није само за то потребно забавиште, да деца тек нису на улици, ни код куће? Кад узмемо, да васпитање треба да је, донекле, скраћена рекапитулација културног развића једног народа, онда важност тих забавишта упада то већма у очи, што су овде деца, која имају једну прошлост, што је у свом душевном развићу морају проћи. Вешта рука знаће ово све извести у корист и на срећу саме деце. И држава треба да помаже остварење оваких школа. Ово би онда била спрема за народну школу, по не само за то народну, што ће цео народ морати у школу, него народну за то, што је удешена по потреби и по особини народној. Васпитање у забавиштима и школи треба да одговара објективном животу државном и црквеном. Овако би имали своју школу — народну.

Врло је лепо даље, што писац истиче ручни рад у школи. Али из разлога истих, из којих се иште ручни рад у школи, ваља тражити и природнији распоред предмета. То истаћи као питање. Решавањем овога питања дошло би се и на мисао о одношају основних школа према средњим заводима, гимназијама и рејалкама. За што да није на дневном реду питање о стварању *једне школе* и природно везивање основних школа са овом? Кад би истакао потребу везивања основних школа са средњим заводима, истакао би и нацијоналан основ средњих, и онда би се захтевала реформа средњих школа у напредном духу. Зар би Србима шкодила *народна гимназија*? Така је прва гимназија у Грка и била. Не бисмо ми први данас били, када бисмо то хтели. Кад бисмо то хтели, решило би се брзо питање, јер је већ зрело, колико сахата треба ком језику дати. Хоће се даље психологија, логика, економија, хигијена и основице социјологије. Етику писац не спомиње, него науку о моралу. А може ли се етика превидити? Ми немамо свога Фихтеа, да нам каже, колико може религија да учини за морал, па за то се и тражи, да се ово споји с науком вере. Али други су у томе нешто више урадили, па за што да се не користимо тим. Французи уче морал већ у основним школама; па ено се и конзервативни Карнери одушевљава за моралну науку у основној школи. Та, она и припада основној школи. А етика, коју, ваљада, не треба само изабрани да уче, пада баш у гимназије, како нас учи, ко смо и шта може још од нас бити. Ето нам врела за идејализам! Ко хоће, у опште, народну школу, не сме то превидити. А стварање свега другога угледањем на друге без обзира на своје рођене потребе, зове се — крпеж.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Све друге пишчеве жеље, да се дигне још више школа и да се може да однегује хиљадама ваљаних учитеља, делимо и ми. Наша је жеља такођер, да се једном у Београду отвори *народни универзитет*, где ће се решавати проблеми живота онако, како је за наш народ најприкладније. Наука, ма да носи интернационалан карактер као нешто апстрактно, за нас неће никада вредити, догод се не прицепи уз наше прилике.

Ако сад свему смета партиска борба, она не ће вечито трајати. Њени су дани готови, чим се издвоји и сатре оно, што није за повољан живот; па кад престане, не ће проћи без благотворна утицаја на просвету.

У 70. свесци јавио се нов приповедач, с именом *Јабланић* и с причом: „*Оно ће јарко сунце проказати.*“ И самом уреднику упала је у очи та приповетка као *први покушај* приповедачев, па је упозорио и читаоце на њ. Збиља, нађе се и критичар један, па је у „Одјеку“ (бр. 13.) обратио пажњу на новог приповедача. Критичар тај мисли, да не може Јабланића још назвати озбиљски приповедачем, што је „употребио индиректан начин причања“, па тај начин „није ни најмање прожман приповедачким тоном“, и захтева, да приповедач мора имати још „субјективну пропратницу, која се састоји у филозофској студији“, и што не зна интерпункцију. Те безазлене примедбе изазвале су, као што читамо на корицама друге овде (71.) свеске у отвореном писму уреднику, у приповедача новајлије таку срџбу, да је захтевао од уредника, нека га узме у заштиту од таквих критичара, иначе ће му отказати љубав. (Сироти уредници!) А уредник „Отаџбине“ нема куд ни камо, већ штампа у отвореном писму — песму немачкога песника Шамиса, која (чудновато!) има — исти натпис као и Јабланићева прича (*Die Sonne bringt es an den Tag*), па се слаже и у неким ситницама. Уредник „От.“ јако пребацује Јабланићу, (а то је псеудоним Ивана Павловића, секретара мин. просвете, а у књижевности познат је као истраживач историчких наших питања), као да је учинио овде атентат на туђу својину. Павловић се на дугачко и на широко брани у „Виделу“, да прича његова није плагијат, да он не зна, ни да постоји какав Шамисо, да је прича његова збиља истинита, као што је он назвао, и да ју је чуо збиља од свога оца, чак се потрудио, да се и у Шабачком суду потраже акта о оном догађају. Или је то истина, што Павловић вели, или је истина, што уредник „Отаџбине“ сумња, то је са свим све једно; то јест, да ли је прича „Оно ће јарко сунце проказати“ збиља истинита прича, као што тврди њен писац, или је за њу позајмљена мисао из песме Шамисовљеве *Die Sonne bringt es an den Tag*, као што уредник „Отаџбине“ (и више него само)

сумња, ми не питамо. Ми о Јабланићу као о новајлији приповедачу имамо исто оно мњење, које смо имали и пре открочења „онога професора“ у некаквој „школској читанци“, када смо прочитали причу у „Отаџбини.“ „Један истоветни сиже могу њих десетина употребити, па опет на разне начине,“ каже, ето, баш и у истој (71.) свесци један критичар. И то је давно већ доказано и оправдано. Питање о платијату је решено и то баш у корист приповедачеву: *аплагијат није*. А да ли је Јабланић заслужио пажњу као приповедач са *првим* покушајем својим? Врли уредник „Отаџбине“ био је до сада срећан са својим штићеницима. Ми смо уверени, да се не ће покајати, ни што је Јабланића препоручио пажњи читалаца. У томе нас не уздрма ни открочење Шамисовљеве песме. Само ако приповедача не збуни овај први малер.

Вл. М. Јовановић јавља се овде, рекли би смо, први пут с већом песмом, *виским сивом*: „*Добровољцем*“. Некако смо доста сиромашни у вештачким епима. Мажуранић, Утјешеновић, Шапчанин, па и други дадоше нам тек један два ли мања или већа епа. И то, што имамо од врсте песничке, врзе се још увек већином по старој романтици. Није неоправдано, мислимо, када би смо пожелели, да и еп стане на реално земљиште, као што је, у добри час, новија приповетка наша стала. *Вл. М. Јовановић* се до сада добро држао међу млађим лирицима. Видићемо, какве ће среће бити у већем послу.

После „*Привиђења*“, песме *Драг. Ј. Илијка*, драгога познаника наших читалаца, долази грозна јава српска, — „*Сливница*“, чланци *Вл. Ђорђевића*. Све потанкости, које су овде изнесене, вредне су биле, да се забележе, јер се тако може и сад а доцније доћи до праве истине и, дај Боже, до поуке.

Од колико је важности у опште и по Србе на по се железничка пруга провучена кроз Србију, показују студије од *Вингера*: „*Каква треба да буде железничка саобраћајна политика Србије?*“

Међу оценама *Весник* реферисе о *Жујовића* књизи: „*Прилози за реформу казених завода.*“ Овом приликом не ће бити с горег да приметимо, како би добро било, кад би се имена страних учењака и философа, као енглеских, поред посрбљеног писања, писала још и латиницом онако, као што се пишу, те да тако знамо, о ком је реч. Н. пр. *Hobbes* овде Хобе, а у других и друкчије, па човек мисли, да је и филозоф други!

У 71. почео је изазалити у преводу с руског роман: „*Ана Каренина*“ од *Лави Толстога*.

Што поређасмо ту, није све, што има у ове две свеске „Отаџбине.“ О неким предметима можда други пут.

КОВЧЕЖИЋ

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Др. Борђе Дера и Благоје Бранчић, професори у овдашњој српској великој гимназији, јављају, да је готов те ће скорим ући у штампу њихов Мађарско-српски речник, на којем раде близу три године дана. Речник није удешен само за школу, већ је тако израђен, да ће у пуној мери одговарати и вишим потребама и захтевима јавнога и приватнога живота. Израђујући га употребили су писци најбоље изворе; навластито се обзирали на чистоту и особине мађарскога језика те се уздају, да ће тај њихов речник знатно олакшати темељито учење мађарскога језика. Будући да су велики трошкови око штампе — речник ће изнети око четирдесет табака, — то да би лакше сносили те трошкове, а уједно да би се према томе могли управљати у неку руку, у колико примерака тај свој речник да даду штампати, позивају на претплату. Речник стаје сада 3 фор. 50 новч., а доцније ће стајати много скупле. Ко се, дакле, на речник жели претплатити, нека пошаље што пре новце на адресу једног или другог писца. Речник ће изићи до ове јесени.

— У 169. свесци Народне библиотеке браће Јовановића започета је Милаковићева Историја Црне Горе. Напред је животопис тога писца, за који су узети подаци из опширног животописа Милаковићева, који је још године 1860. у „Српско-далматинском магазину“ саопштио прота Ђорђе Николајевић, сада митрополит Сарајевски. — 170. свеска исте библиотеке доноси у преводу с руског почетак историске приповетке Г. П. Данилевског под насловом: „Потемкин на Дунаву.“

— Дobili смо прву свеску прве књиге списа Стјепана Митрова Љубише. У свесци је тој животопис појкојников, написан још године 1878. Преко пуних 50 страна износи овде тај животопис а цигло три стране износи оно, што се на књижевни рад Љубишин односи, остало је све о парламентарном животу његову. Од приповедака је у ову свеску стала прича пантровска из петнаестог века „Кањон Мацедоновић“ цела и почетак „Скочидјевојке.“ — На корицама моли Митар Ст. Љубиша све пријатеље и познанике његова покојнога оца, који су с њим били у преписци, да му пошаљу његових писама, ако имају, јер је науими издати и писма свог оца.

— Читамо у „Одјеку“ (бр. 18.): „Одбор за издавање Вукових дела имао је до сада неколико својих састанака, на којима је претресао прикупљено градиво и договарао се о начину и реду издавања. На последњем састанку одбору, 5. фебр., договор је завршен и донета одлука, да се што пре да у штампу I. књ. народних песама и Српски рјечник. Ред књига народних песама не ће се разликовати од реда, којим је сам Вук био приредио своје последње (треће) издање. На крају IV. књ. новог одборскога издања биће штампани сви предговори Вукови у појединим књигама свих ње-

гових издања. У V. и VI. (а можда и VII.) књ. доћи ће народне песме, издате по смрти Вуковој или нађене у његовим посмртним хартијама. Прве четири књиге, које је сам Вук издавао, биће приређене тако, да се из новог издања може видети све, што је било у свима књигама свих трију Вукових издања. Рјечник ће се приређивати по Вукову издању од 1852., у ком ће се учинити само најпотребније поправке, о којима се несумњиво може казати, да би их учињено и сам Вук. Штампаче Рјечника не може се одмах почети због припрема за њ у државној штампарији. Али ће се и те материјалне и техничке тешкоће моћи савладати најдаље за три месеца. Чим I. књига народних (женских) песама буде дата у штампу, одмах ћемо јавити својим читаоцима.“

— Књижара Браће М. Поповића издала је пет новела Пољака Адолафа Дигасињскога у преводу вреднога нашег младог сарадника Рајка. Новеле су те: 1. Паликућа. 2. Философ и праља. 3. Тргај. 4. Саваљо. 5. Из села у село. Читаоцима нашег листа приказан је тај пољски писац, а приказао га је исти преводилац у 49. броју „Стражилова“ од прошле године. Ту је наиме саопштен Дигасињскога грчки мит „Прометеј“ у преводу Рајкову.

— Недавно је у подлиску Обзога из пера Марка Драговића изашла расправа „Чији је спев „Смрт Смаилаге Ченгића“, која је завршена „с мишљењем, да је спев „Смрт Смаилаге Ченгића“ Мажуранићев а не владике Петра II. и да је Мажуранић имао за основу својој песми не само једну какву песму, него више народних песама, а особито пак оних, у којима се певају турски аулуми над сиротињом рајом и четовање црногорских чета.“ Против тог мишљења ни ми немамо ништа, само се чудимо, што Драговић при свем својем тако прецизованом мишљењу ипак тик после тога вели, да „без сумње ово питање још није решено те ћемо видети, шта ће се о том даље говорити.“ Ту већ не може ни уредништво Обзога а да под звездом не примети, да је то питање за њ „решено или боље није никада постојало“.

— У Панчевском мађарско-немачком недељном листу „Pan-csova és vidéke“ изашао је у листу 45. броја прошле године мађарски превод српске народне песме „Хасанагинице“, коју је превео др. Михајило Романец. — У 8. бр. истога листа од ове године саопштен је у мађарском изводу чланак Панчевског пароха Луке Поповића „Српске народне песме у јевропској књижевности“, што је саопштен био лане у 45. броју нашег листа. Извод је тај начинио такођер др. Романец, професор на државној гимназији у Панчеву, који тамо предаје и српски језик те је на том заводу увео и Живановићеве српске читанке и наше народне песме. Са нарочитом пажњом и интересовањем прати др. Романец „Бранич српског језика“, који у нашем листу пише Јован Живановић.

САДРЖАЈ: По селима. Од Љубинка. — Јемац. (Свршетак.) — Српски песници у немачком преводу. Од Луке Поповића, пароха у Панчеву. — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Књижевност. Отаџбина св. 70. и 71. — Ковчежић. Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.